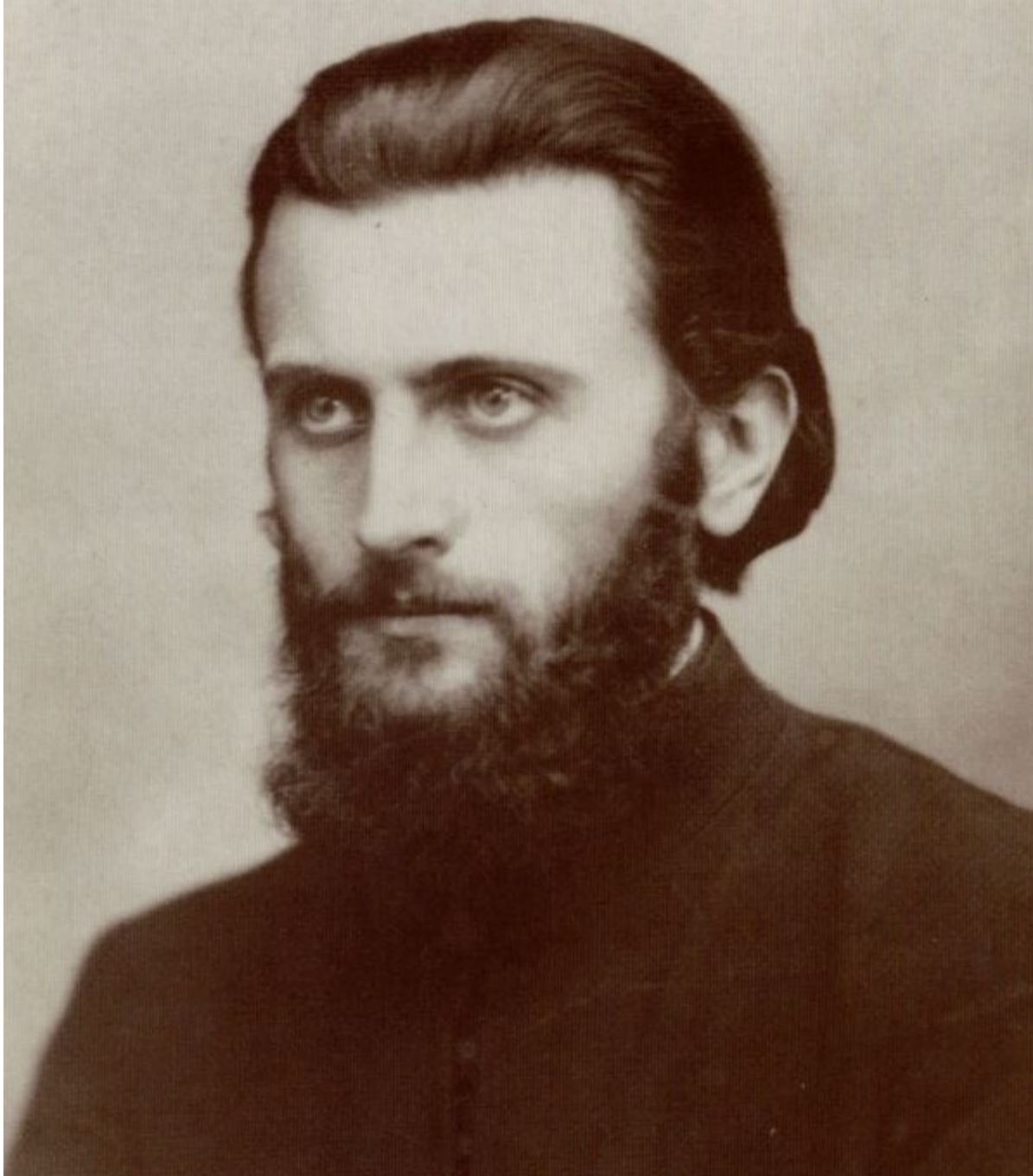

22 Σεπτεμβρίου 2014

Η αγάπη- Γέροντας Αρσένιος Μπόκα (Ρουμανία), 1910-1989

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες](#) / [Γέρ. Αρσένιος Μπόκα](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

α. Τι δεν είναι η χριστιανική αγάπη.

Στα πλαίσια της ορθολογικής ανθρωπολογίας που προέκυψε από το διαφωτισμό, ο εσωτερικός κόσμος του ανθρώπου κατανοήθηκε ως διακρινόμενος σε δύο μέρη: τη

λογική (νους) και ένα μη λογικό τμήμα, στο οποίο υπάγονται τα συναισθήματα (καρδιά, στη γλώσσα κυρίως των ποιητών) και τα ένστικτα. Τα δύο αυτά είναι «εκ φύσεως», εξουσιάζουν τον άνθρωπο, συνιστούν δεσμά του.

Σήμερα πια ξέρουμε ότι σχετίζονται άμεσα με την εγκεφαλική δραστηριότητα και τη βιοχημεία του ανθρώπου, ενώ κατά κάποια άποψη, μάλλον επικρατούσα, και η συνείδηση και η λογική έχουν σωματική διάσταση, δεν είναι παρά πλευρές της εγκεφαλικής λειτουργίας, και αυτό που ο χριστιανισμός εννοεί ως «ψυχή» δεν υπάρχει. Ό,τι είναι ο άνθρωπος έγκειται στο σώμα του. Η άποψη αυτή φυσικά είναι φιλοσοφική άποψη (μια οντολογική αρχή), η οποία αναγνωρίζει ως υπαρκτό μόνον ό,τι είναι ανιχνεύσιμο για τη δυτική επιστήμη, την οποία θεωρεί ως τη μόνη επιστήμη. Το θέμα αυτό δε θα μας απασχολήσει προς το παρόν.

Η αγάπη, για να επανέλθουμε, θεωρήθηκε συναίσθημα και υπάχθηκε σ' αυτό το μη λογικό κομμάτι του ανθρώπου, όπου επιλογές σχεδόν δεν υπάρχουν αλλά μόνο φυσικά ανακλαστικά. Η αγάπη, αυτού του τύπου, είναι η θετική διάθεση που υπάρχει εκ φύσεως απέναντι σε πρόσωπα, με τα οποία μας συνδέει ένας συγγενικός, ερωτικός ή φιλικός δεσμός. Αγαπάμε τα παιδιά μας, τους γονείς μας, τον άνθρωπο με τον οποίο είμαστε ερωτευμένοι, τους φίλους μας (ανταποδίδοντας την αγάπη τους) και γενικότερα εκείνους που θεωρούνται (μάλλον από το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο) «αξιαγάπητοι».

Είναι αυτονόητο ότι το συναίσθημα αυτό ο άνθρωπος δεν το επιλέγει, καθώς και ότι δεν έχει θέση στην περιοχή της επιστημονικής έρευνας. Όχι μόνο δε μπορείς ν' αγαπάς το αντικείμενο της έρευνάς του (πώς να το αγαπάς; αφού πρέπει να το κατακτήσεις), αλλά και το συναίσθημα κατά κανόνα αλλοιώνει την επιζητούμενη ουδετερότητα και αντικειμενικότητα του ερευνητή, άρα πρέπει οπωσδήποτε ν' αποκλειστεί. Αγαπάς το ηλεκτρόνιο; Αγαπάς το ζώο, πάνω στο οποίο κάνεις επώδυνα πειράματα; Δε στέκει. Πολύ περισσότερο, όταν αγαπάς την ιστορική περίοδο ή την κοινωνία, την οποία ερευνάς, πώς θα είσαι αμερόληπτος; Η έρευνά σου κινδυνεύει να υποταχθεί σε συνειδητές ή υποσυνείδητες σκοπιμότητες, δικές σου ή άλλων.

Άλλωστε και αυτή η αγάπη, η συναισθηματική και φυσική, αμφισβητήθηκε από τη νεώτερη διάνοηση και την ψυχολογία. Δεν αγαπάς τα παιδιά σου, αλλά την προέκταση του εαυτού σου που βλέπεις σ' αυτά, δεν αγαπάς τους γονείς σου, αλλά την προστασία που σου προσφέρουν, δεν αγαπάς τους φίλους σου, αλλά τις όμορφες στιγμές που περνάτε μαζί, δεν αγαπάς τον ερωτικό σου σύντροφο, αλλά την ηδονή που σου χαρίζει. Δεν ερωτεύεσαι εσύ, αλλά το «εγωιστικό γονίδιο», στο οποίο υπόκεισαι, και το οποίο αναζητά τυφλά τον πλέον κατάλληλο για την επόμενη γονιμοποίηση και τη διαιώνιση του είδους.

Τέλος, το να αγαπάς εκείνους που δεν είναι αξιαγάπητοι (είναι εχθροί σου ή είναι, γενικά, κακοί ή και απλώς αντιπαθείς) δεν υπαγορεύεται από τη φύση. Από τη φύση

υπαγορεύεται να τους αποστρέφεται ή να τους αντιμάχεται, ανάλογα με την περίπτωση. Γι' αυτό η εντολή του Χριστού «αγαπάτε τους εχθρούς υμών» (όπου ως «αγάπη», επαναλαμβάνω, θεωρήθηκε ένα εκ φύσεως, δηλ. αυτόματο, συναίσθημα, που φυσικά δεν υπάρχει για τους εχθρούς μας) χαρακτηρίστηκε είτε ψέμα είτε παραλογισμός.

Το πρόβλημα ήταν ότι η δυτική διανόηση, για τους δικούς της ιστορικούς λόγους, δεν ανακάλυψε το χώρο που οι άγιοι ονομάζουν «καρδιά» (καρδία). Ούτε η ψυχολογία που αναπτύχθηκε στη συνέχεια υποψιάστηκε ότι υπάρχει στον άνθρωπο αυτός ο χώρος. Αν το γνώριζε (αν έστω είχε απλώς διαβάσει τους Πατέρες και είχε υποψιαστεί ότι δεν είναι ανόητοι καλόγεροι, αλλά μπορεί να έχουν δίκιο στον τρόπο που κατανοούν τον άνθρωπο - τώρα πολλοί αναζητούν την «παραδοσιακή σοφία» των διαφόρων προτεχνολογικών πολιτισμών, την οποία ανακατεύουν ερμηνευτικά προκαλώντας ενίοτε και σύγχυση), θα ήξερε ότι αυτό που λέγεται «αγάπη» στον ορθόδοξο χριστιανισμό δεν είναι συναίσθημα. Είναι μια λειτουργία, στην οποία συμμετέχει ο όλος άνθρωπος με πρωταγωνιστή το νου του.

β. Τι είναι η χριστιανική αγάπη.

Αγάπη ονομάζεται η εκούσια διεύρυνση της χωρητικότητας της «νοερής καρδιάς», με τάση να συμπεριλάβει το σύμπαν. Η διεύρυνση αυτή δημιουργεί ένα είδος σχέσης που ονομάζεται περιχώρηση και εκδηλώνεται με την ταύτιση των συναισθημάτων χαράς και λύπης εκείνου που αγαπά με τα αντίστοιχα συναισθήματα του αγαπημένου. Η ταύτιση αυτή δημιουργεί ενότητα, που ταυτίζεται με τον παράδεισο. Στη σχέση αυτή συμμετέχει ο όλος άνθρωπος (ψυχή και σώμα, νους και καρδιά), αλλά κέντρο της σχέσης είναι η καρδιά, με την έννοια που μεταχειρίζονται τον όρο αυτό οι ορθόδοξοι Πατέρες.

Καρδιά (ή «νοερή καρδιά») είναι η περιοχή της ψυχής, όπου λαμβάνει χώρα αυτή η σχέση και συντελείται η περιχώρηση των όντων διά της αγάπης. Εκεί ο άνθρωπος συναντά αυτούς που αγαπάει και ενώνεται μαζί τους. Στο μέγιστο βαθμό διεύρυνσης η καρδιά περιλαμβάνει όλα τα όντα, μεταξύ των οποίων και το Θεό -η κατάσταση αυτή ταυτίζεται με τη θέωση. Με αυτή την έννοια, η βασιλεία του Θεού (η παραδείσια σχέση) «εντός ημών εστίν» (πρβ. Λουκ. 17, 21).

Ο άνθρωπος οικοδομεί εντός του τη βασιλεία του Θεού, όταν ενώνεται διά της αγάπης με τους άλλους ανθρώπους και το Θεό. Ξεκινώντας από εκεί, περιχωρεί και τα άλλα όντα. Είναι φανερό ότι αυτή η αγάπη δεν είναι «συναισθηματική» αγάπη, αλλά συνειδητή επιλογή. Και, όντας όμοια (καθ' ομοίωσιν) με την αγάπη του Θεού για τα όντα, αλλά και με την αγάπη των Τριών Προσώπων της Αγίας Τριάδας μεταξύ Τους, δε γνωρίζει όρια ή εμπόδια:

«Η αγάπη που προέρχεται από οποιοδήποτε πράγμα του κόσμου τούτου, μοιάζει με μια μικρή λάμψη, που τρέφεται με λάδι, όπως το καντήλι, και έτσι διατηρεί το φως

του. Μάλλον μοιάζει με ξερό χείμαρρο, που τρέχει μόνον όταν βρέχει, ενώ, αν σταματήσει η βροχή, σταματά κι αυτός. Η αγάπη όμως που προέρχεται από το Θεό είναι σαν μια πηγή αστείρευτη, γιατί έχει άφθονο και ατελείωτο νερό, γιατί μόνο ο Θεός είναι η πηγή της αγάπης. [...] Καρδία ελεήμων σημαίνει καύσις καρδίας υπέρ όλης της κτίσεως, δηλαδή υπέρ των ανθρώπων και των ορνέων και των ζώων και των δαιμόνων και υπέρ παντός κτίσματος, από τη θύμηση και τη θεωρία των οποίων τρέχουν από τα μάτια δάκρυα και από την πολλή συμπάθεια και την ελεημοσύνη μικραίνει η καρδιά του ελεήμονος και δεν μπορεί να υποφέρει να δει ή να ακούσει κάποια βλάβη ή κάτι λυπηρό να γίνεται στην κτίση. Γι' αυτό και υπέρ των αλόγων ζώων και υπέρ των εχθρών της αλήθειας και υπέρ εκείνων που τον βλάπτουν εύχεται κάθε ώρα με δάκρυα, για να τους φυλάξει και να τους ελεήσει ο Θεός», άγιος Ισαάκ ο Σύρος, 7ος αι. (Βλ. Π. Μ. Σωτήρχου, Ο εμός φιλόσοφος, Άγιος Ισαάκ ο Σύρος, σελ. 104. Πρβ. π. Ιουστίνου Πόποβιτς, Άνθρωπος και Θεάνθρωπος, Αστήρ, Αθήναι 1981, σελ. 28-29).

«Η αγάπη αυτή δεν έχει όρια δεν ερωτά: ποιος είναι άξιος και ποιος δεν είναι; αλλ' αγαπά τους πάντες: αγαπά φίλους και εχθρούς, αγαπά αμαρτωλούς και κακούργους, δεν αγαπά όμως τις αμαρτίες τους και τα εγκλήματά τους. Ευλογεί εκείνους που καταριούνται και ως ήλιος φωτίζει και τους πονηρούς και του αγαθούς (Ματθ. 5, 45-46). [...] Η αγάπη του Χριστού είναι πάντοτε παναγάπη. [...] Εάν είσαι του Χριστού, ταπεινώσε τον εαυτό σου μέχρι του σκώληκος: σάρκωσε τον εαυτό σου στον πόνο του κάθε πονεμένου, στη θλίψη του κάθε θλιμμένου, στο πάθος του κάθε βασανισμένου, στο άλγος του κάθε ζώου και πουλιού» (γέροντας Ιουστίνος Πόποβιτς Άνθρωπος και Θεάνθρωπος, σελ. 58-59).

Η αγάπη προς τους εχθρούς (το μεγάλο σκάνδαλο του χριστιανισμού) δεν είναι ουτοπία, αλλά πραγματικότητα. Σε απόλυτο βαθμό εφαρμόστηκε από τους αγίους, που προσεύχονταν για τους βασανιστές και τους εκτελεστές τους, ακολουθώντας το παράδειγμα του Χριστού πάνω στο σταυρό. Π.χ. ο άγιος Στέφανος ο Πρωτομάρτυρας, που, πεθαίνοντας καταπληγμένος από το λιθοβολισμό, προσευχήθηκε λέγοντας: «Κύριε, μη στήσης αυτοίς την αμαρτίαν ταύτην» (Πράξεις των αποστόλων).

«Η ψυχή δεν μπορεί να έχει ειρήνη, αν δεν προσεύχεται για τους εχθρούς. ... Χωρίς τη χάρη του Θεού, δε μπορούμε ν' αγαπούμε τους εχθρούς μας. Το Άγιο Πνεύμα όμως εμπνέει την αγάπη, και τότε η ψυχή λυπάται ακόμη και τους δαίμονες... Σας ικετεύω, δοκιμάστε. Αν κάποιος σας προσβάλει ή σας ατιμάσει ή σας πάρει κάτι από τα υπάρχοντά σας ή και αν καταδιώκει την Εκκλησία ακόμη, προσευχηθείτε στον Κύριο λέγοντας: «Κύριε, όλοι είμαστε πλάσματά Σου. Λυπήσου τους πλανημένους δούλους Σου και κάλεσέ τους σε μετάνοια»... Αν δεν έχεις αγάπη, τουλάχιστον μην τους διαβάλλεις και μην τους καταριέσαι□ και τότε καλύτερο θα

είναι. Αν όμως κάποιος σκέφτεται το κακό για τους εχθρούς του, σημαίνει μάλλον πως κάποιο πονηρό πνεύμα εισήλθε στην καρδιά του και της φέρνει κακούς λογισμούς».

Άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης, 1866-1938

«Οι παλαιότεροι προσεύχονταν γι' αυτούς που τους βασάνιζαν και τους κρατούσαν δεμένους στα πόδια και ευλογούσαν αυτούς που πήγαιναν για το θάνατο. [...] Είναι αλήθεια ότι δεν είναι κατά φύσιν ν' αγαπάς με όλη σου την καρδιά αυτόν που σε σκοτώνει με διάφορους τρόπους, αλλά είναι πάνω από τη φύση σου. Αυτή είναι η έννοια της αληθινής μετάνοιας: επανάκτηση της άνευ όρων αγάπης, επιστροφή απ' όλες τις αμαρτίες προς τον ένα Θεό και όλους τους ανθρώπους. Όσες φορές γίνεται το θαύμα αυτού του μυστηρίου, τότε λέμε ότι η θεία χάρη εργάζεται την επιστροφή των ανθρώπων στην αθωότητα των νηπίων.

Όποιος θέλει να νικήσει τον κόσμο, ας προσεύχεται στον Πατέρα ή μυστικά ή με το νου του για όποιον ζει στο σκοτάδι της άγνοιας και της αμαρτίας. Η υπομονή στην πίεση του κακού, η συγχώρηση των αδελφών μας και η μυστική προσευχή γι' αυτούς ενώπιον του Θεού είναι οι πνευματικές δυνάμεις, με τις οποίες μεταστρέφουμε προς το καλύτερο τον κόσμο με τις κακίες του. Επιμένοντας σ' αυτό το έργο μπορείς να γίνεις αιτία σωτηρίας και των εκ του κόσμου αδελφών σου».

Γέροντας Αρσένιος Μπόκα (Ρουμανία), 1910-1989.

Πηγή: enantioutheou.wordpress.com